

Här en beskrivning av komminister Bror Jansson hur byn såg ut 1880

Fornminnen och fornyfynd

För fornminnesintresserade bör nämnas, att några märkliga stenkammargravar finns i Medelplana gamla by. Intill Sintralia ligger vid stengärdet ett stycke nedanför Hissingsgården några stora stenhällar från en hällkista. Den ligger ganska nära väggkanten. Naturligtvis borde den hällkistan restaureras, så att den framträder bättre. Vid Nygårdshage på andra sidan vägen ligger en hällkista i bättre skick. Den har blivit bevarad därför att den ligger i en s.k. rågång på backen som heter Råbacken.

Öster om Bossgården har också funnits flera gravhögar. Om man går på åkern öster om Medelplana prästgård, finner man där runda ganska stora brandfläckar, som härrör från gravar och forntida bebyggelse.

Ett särskilt märkligt fynd gjordes utanför Bossgården på den låga åsen mellan gården och Kinnekullekanten. Johan Persson i Hissingsgården följde upp bottensulan till en gammal gravhög. Den döde hade fått med sig ett svärd i graven, spjut och en sköld, varav sköldbucklan är kvar. Detta fynd visas i men monter på Skara museum. Då Halvdan Magnusson i Hulegården dikade i hagmarken nedanför Bossgården, hittade han omkring år 1960 på ca 60 – 70 cm djup en förhistorisk malsten. Malstenen är 8 cm hög och längden 9 cm, den är nästan rund men något oval. Över- och undersidan är glatt och undersidan och uthackad med något verktyg och gjord av granit. Stenen har använts som malsten i en handkvarn från förhistorisk tid, innan man började med Lugnåskvarstenar.

I Medelplana by har naturligtvis hittats flera fornsaker men de flesta har kommit bort. En ganska stor skafthålyxa av sten hittades omkring år 1918 av Lage Gustafsson ovanför Bossgården. En 11 cm lång finpolerad stenyxa utan skafthål hittades på Lillegården av Erik Strand. En stenyxa med skafthål av vanlig typ hittades vid grävningen i trädgården på Sätatorpet omkring 1970. En stenyxa också med skafthål hittades vid harvning på Dalagården.

Bland märkliga fornminnen kan nämnas en romarring strax utanför Bygdegården intill Pusabäcken. Rester av en hällkista finns i Karlsgårdens eller Rättaregårdens stenkällare och ruiner. En domarring strax intill är förstörd genom att stenarna förts till ett stengärde. Två namngivna fornminne heter Stora Rubb och Lumbers hög. Det förstnämnda är kvar, likaså rester av en hällkista i Alehagen.

Ett märkligt kristet fynd från 800-talet

Vid Tredingsstenarna eller som det även heter efter gamla källor Tvädur har gjorts ett mycket märkligt fynd.

Ett av de märkligaste som finns inom den kristna konsten, något fynd med s.k. gaffelkors har inte tidigare påträffats i vårt land. Marken där fyndet gjordes heter Klockarebolet och tillhör Medelplana och Västerplana kyrkliga samfällighet.

Fyndet utgörs av en synnerligen vacker silverbrosch från 800-talet. Först har den använts som rembeslag på en häst. Sedan har den brukats som en förnäm

kvinnoprydnad. Broschen är först gjord i vax sedan gjuten i en form. Det är ett mycket förnämt smycke.

Silversmycket prydes på ena sidan av ett likarmat gaffelkors på den andra sidan av ett växtmotiv, liknande ett träd med grenar. Särskilt gaffelkorset är anmärkningsvärt, det är en urgammal kristen symbol. Det kallas också efter sitt utseende ypsilonkors efter den grekiska bokstaven γ , ypsilon. Enligt traditionen kunde Jesus ha korsfäst på ett kors med denna form. Det kallas ibland också för rövarkors, då rövarna vid Jesu sida också hade sådana kors. I vårt fall är det ett likformat grekiskt kors med gaffelkors.

Då borgmästare Jonas Wollin från Mariestad, vilken en tid bodde på Bestorp, undersökte några gravar vid Tredingsstenarna eller Tvädur, som ligger vid Klockarebolet i Medelplana, gjorde han fyndet. Han har själv ritat av broschens i en handskrift som funnit och den är daterad den 5 november 1750, då uppgifterna finns på både fyndplatsen och tiden säker, då fyndet gjordes. Tidigare har man varit oviss om var den märkliga broschens har hittats, även om man förmodat, att det var vid Tredingsstenarnas grävfält. Nu förvaras broschens från 800-talet på Statens Historiska Museum i Stockholm. Broschens kristna symbol, gaffelkorset, visar att broschens har ett kristet ursprung. Man har också enligt traditionen ansett, att Medelplana första kyrka, en stavkyrka legat vid Tredingsstenarna. Det kan också tilläggas att man också hittat små likarmade grekiska kors av silver där.

Man frågar sig helt naturlig, varifrån motivet med s.k. gaffelkors kommer ifrån. Enl. Bror Janssonfinns jämförelser att finna i Balkan. I Rumänien, Bulgarien och Grekland påträffar man gaffelkors inom symboliken. Vi vet, att svenskar hade kontakt österut och nådde ända ner till Balkanområdet och har då tagit upp detta motiv. Frithiof Dalby framstående expert på den kristna symbolikens område, bekräftar detta och säger, att han inte tidigare funnit någon bild av gaffelkors i vårt land. Men att motivet är troligen närmast från Balkanländerna.

Kyrkan och prästgården

Naturligtvis utgår kyrkan ett centrum i Medelplana by, fastän kyrkan inte ligger mitt i byn. Den ombyggdes 1823-1824. Från gamla kyrkan återstår tornbyggnaden och den västra och östra väggen. Från medeltiden är bevarat två 1100-tals stenaltare, samt flera medeltida gravstenar. Porträttgravstenar och flera epitafier jämte altartavlan från 1650-talet är märkliga kulturminnen och sevärdigheter. Prästgården ligger på sin urgamla plats från tidig medeltid. Själva manbyggnaden ombyggdes 1914 men av de båda flyglarna är den ena från 1400-talet med en stor välv källare, troligtvis använd som skyddsrum under orostider. Carl von Linné övernattade i den gamla prästgården på sin resa 1746. Prästerna har bredvid sin andliga uppgift också främjat det kulturella livet. Prästgården mitt emot sockenkyrkan ligger i en kulturmiljö som ofta är omskriven

Kombinerat skolhus och fattigstuga

Alldeles intill kyrkogårdsmuren och stigluckan eller kyrkogårdsporten åt norr vid Medelplana kyrka låg förr ett hus. Det var en kombinerad skolbyggnad och ett fattighus. I den halva, som låg närmast kyrkogårdsmuren var en stor skolsal för hela Medelplana pastorat. Man hade ingen annan skolbyggnad mer än denna på 1700-talet. I den halva av huset som vette åt norr fick socknens fattiga bo. Det var sådana

som var så klena och sjuka att de inte kunde på roten, s.k. rotegård med fattigbricka på bröstet. Man fick bära mat till de fattiga, som oftast var mer eller mindre sängliggande.

Byggnadens placering vid vägen berodde delvis på att vägen skulle vara barnens lekplats. Men ägarna av Hulegården, som låg alldeles intill, tyckte att de blev störda av skolbarn och fattighjon. Därför revs huset och nytt fattighus byggdes vid Österplanavägen i det s.k. Diket på Medelplana Tå 1873.

Hulegården

Hulegården omtalas redan under medeltiden. Den kallas då Hullan, d.v.s. hålan efter sin belägenhet i en dal. Gården låg tidigare något längre nedanför landsvägen.

Tre boningshus ligger nu i rad vid landsvägen. Intill kyrkogårdsmuren är ett hus, som användes som förrådshus och garage. Det är byggt omkring år 1870, då det gamla kombinerad skol- och fattighuset revs. Det boningshus som ligger närmast kyrkan, byggdes 1868. Det mellersta boningshuset nyuppfördes år 1912, men tidigare fanns där ett äldre hus. Om detta berättas: Huset har ungefär under ett århundrade varit huvudbyggnad i Hulegården. Det har väl uppförts i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet. Det lär tidigare ha stått i Källängen i Husaby och inköptes där och flyttades till Hulegården av gamle "rörsmen" Anders Torstensson, Rörsmesgård. Denna gård låg då intill nuvarande Hissingsgården före utflyttningen.

Att huset på Hulegården var gammalt framgick bl.a. av att dess husknutar var s.k. korsknutar. De var sedan övertäckta av bräder. Timret var liggande. Huvudingången var från landsvägen och man kom då in i en stenlagd gång, som gick tvärs över huset. Till vänster låg köket och därintill det stora vardagsrummet med öppen spis och till höger fanns två kammare med öppna spisar. En trappa upp var ett stort "gästbudsrum" och två andra rum. Detta boningshus revs 1904 eller 1905. Så långt beskrivningen av A. H. Olsson.

Det nuvarande mellersta boningshuset byggdes sålunda 1912. Det kan här nämnas, att detta boningshus har flera konstnärligt utförda målningar av kyrkomålaren K.J.R. Johansson från Skövde. Han målade i Hulegården 1931 och har själv signerat sina målningar.

En arbetarbostad till Hulegården byggdes intill landsvägen år 1938. Den användes nu som sommarbostad.

Det kan tilläggas att Hulegården hade sin egen smedja, som tillkom 1918. År 1980 har en del lagårdar rivits på Hulegården men en står ännu kvar. Man har därvid grävt gropar och lagt ned de gamla stenmurarna i marken och jämnat området. Det kan nämnas att bland stenarna hittades ett spiselöverstycket som hade följande text: O JS, OJD Anno 1776

Bossgården gammal sätesgård

Bossgården är känd sedan 1400-talet som en gammal sätesgård. Den mest kände ägaren är Lage Axelsson Posse. Han lät bl.a. sätta upp en stor stenhall vid Tredingsstenarna med vapensköldar inhuggna och uppräknings av barnen och årtal 1589.

De äldsta delarna av Bossgården är den flygelbyggnad, som ligger närmast landsvägen och det gamla oxstallet. Detta senare är unikt ty några gamla oxstallar lär knappast ha bevarats i gammalt skick.

Bråtahåla för linberedning

Vid landsvägen vid Hulegårdens arbetarbostad låg en s.k. Bråtahåla. Den var cirka en och en halv meter bred och tre meter lång och något mer än en meter djup. I denna Bråtahåla torkade man det rötade linet, innan det ytterligare behandlades. Då arbetarbostaden byggdes 1938, fylldes Bråtahålan igen, eftersom den låg strax intill trappan till boninghuset.

Prästkällan

Till Medelplana prästgård hör en källa med namnet Prästakällan. Den ligger i vägkantens vänstra sida intill Hulegårdens gamla arbetarbostad. Sedan äldre tiden har man använt Prästakällans vatten. Omkring 1930 grävdes en ny Prästakälla alldeles ovanför den gamla vid östra sidan av landsvägen

Soldatlyckan

Den stora gräsmarken och sumpmarken söder om Hulegården intill landsvägen och nedtill Pusabäcken heter Soldatlyckan. Namnet förekommer ständigt i kyrkoräkenskaperna, ty kyrkan uppbar en liten arrendeavgift för marken. Man använde området dels till betesmark och dels till höstnad. Enligt ett sockenstämmoprotokoll från år 1780 skulle klockaren i Medelplana få använda Soldatlyckan, för att han sköter och drar upp det stora tornuret i Medelplana kyrkan. Ett gammalt tornur fanns kvar i Medelplana kyrkotorn till år 1902, då tornet ändrades. Ett tornur ligger ännu kvar på tornvinden i Medelplana kyrkan. Soldatlyckan är svår att dika ur därför att berget ligger ganska högt upp och Pusabäcken svämmar över vid vissa tillfällen. Nu utgörs Soldatlyckan endast av vildmark. Vid vägkanten nedanför Bossgården är ännu kvar en stor stenbassäng där man samlade vatten till djuren och till tvätt eller som man kallade till "lakesjä"

Medelplana by före byns delning

Före de olika skiftena: storskifte, enskifte och laga skifte var Medelplana en stor bondby och enligt de skriftliga källorna fanns följande gårdar samlade i byn och dess omgivning:

Prästgården, Hulegården, Bossgården, Hissinggården, Tomten, Vråna, Skattegården, Knapegården, Rörsmesgården, Lillegården, Burtorp, Karlsgården och Dalagården,.

Av dessa uppräknade gårdar ligger kvar i Medelplana by: Prästgården, Hulegården, Bossgården, och Hissinggården. Några gårdar flyttades ut vid skiftena såsom Rörsmesgården, Lillegården, Karlsgården och Dalgården, Några gårdar slogs samman t.ex. Vråna och Karlsgården och bildade en ny gård med det senare namnet. Några gårdar försvann genom sammanslagningar t.ex. Backgården, Tomten, Skattegården och Knapegården

Gårdarna och husen i byn omkring år 1900

Liksom alla gamla byar har flera förändringar skett i Medelplana gamla by. Gamla

Medelplana bor t.ex. Gustav Andersson, Anneberg född 1879 har omtalat vilka hus som låg i byn i hans barndom. Det blir ungefär år 1900.

Hissingsgården låg där den nu ligger. Vid andra sidan låg Lillegården och en smedja, som nu är ruin. Det gamla boningshuset blev använt till bageri och rökeri. Hissingsgården var inte uppdelad i "egna hem". Vid Sintersliden låg en stolpakvarn och liden eller backen fick namn efter kvarnägaren. Vid andra sidan vägen låg en annan stolpakvarn.

Nedanföör Sintersliden låg Mellanstugan där Jan Boström bodde, han var glasmästare. Strax nedanföör låg Fyrs stuga. Sist i raden låg Kvicksons hus, ett gammalt stenhus, där kyrkovaktmästare Kvicksson bodde. Det huset står ännu kvar och används som sommarbostad.

Gustav Andersson har gjort en liknande uppräkninö i sin uppsats "På kyrkväö i Medelplana på 1890-talet"

Eskilssons Kopparslageri

Kopparslageriet och dess byggnader bildar en särskild kulturmiljö inom den gamla byn. Kopparslagare Anders Gustav Eskilsson inflyttade till Medelplana 1846 och satte upp verkstad i byn på Hissingsgården men byggde sedan en egen verkstad i Vråna.

Det som nu står kvar uppfördes 1879. Det kan här omtalas, att denna byggnad härrör från Forshems prästgård. Ibland lät en kyrkoherde uppföra någon byggnad av egna medel och ville inte efterträdaren inlösa en sådan byggnad blev den såld vid flyttning. Byggnaden från Forshems prästgård har en inskriptionssten med årtalet 1746 och huset kan då ha uppförts i Forshem.

Tre generationer av släkten Eskilsson hade kopparslageri i Medelplana kyrkby. Efter Anders Gustav övertog sonen Johan Emanuel rörelsen. Han drev den till sin död 1899. Sonen Gustav Erik skötte sedan kopparslageriet till sin död 1946. Sålunda varade rörelsen i jämnt 100 år från 1846 till 1946.

I kopparslageriet i Medelplana tillverkades grytor, kaffekittlar, vattenhinkar, bunkar, formar, kastruller m.m. Rörelsen var ganska omfattande vissa tider, ty Eskilssons hade flera både arbetare och gesäller. Gustaf Johansson i Götene, som ännu lever, har arbetat i Eskilssons verkstad.

Det kan vara värt att ta med dessa uppgifter om den gamla kopparverkstaden, ty den finns kvar i sitt gamla skick. Om man på museer ser t.ex. de verktyg och redskap m.m som användes vid ett kopparslageri, så får man inte den rätta miljön och atmosfären. Men i Medelplana by finns i Kinnekulle Hembygdsförening äöo alla inventarierna m.m. från hantverkets dagar. Många kopparsaker kan ännu påträffas med Eskilssons stämpel men det allra mesta såldes utan firmamärke.

I sammanhang med Eskilssons kopparslageri kan nämnas en annan sevärdhet, nämligen den märkliga eken, som växer på gården till kopparslageriet. Eken har en alldeles platt och mycket vidsträckt lövkrona. Den äldste av släkten Eskilsson har

planterat denna ek och beskurit den så att kronan blivit platt. Intill eken är grävt en vatten källa som ännu finns kvar.

Lugnet

Var namnet på en stuga vid Vråna där snickare Adrian Qvarnström, född 1835 bodde. Hans hustru var barnmorska i Medelplana. Huset är nu rivet och det låg norr om flygelbyggnaden till kopparslagare Eskilssons. Grundmurarna är kvar av huset.

Torpet Vråna

Av den gamla gården Vråna återstod endast ett torp. Där bodde änkan Stina Greta Larsdotter, född 1816 och torpare Klas Johan Larsson född 1852. Hans hustru hette Ida Josefina född Andersdotter 1864. Ida i Vråna var känd för sin vävkonst och hon umgicks flitigt med byborna. Av torpet Vråna återstår en liten ladugård av kalksten och ett boningshus intill Elinkällan. Ett f.d. boningshus låg intill vägen. Det var ett av de äldsta i byn. Nu är det rivet. Klas i Vråna använde en gammal underdel till en väderkvarn uppe på backen till förrådsutrymme. Men själva kvarnen slutade att användas vid sekelskiftet.

Sankta Elins källare och altare

Alldeles nedanför Bossgården ligger vid vägkanten ligger Sankta Elins källa. Den tillhör en av sevärdheterna i Medelplana by. I juli månad 1974 gjordes den i ordning. Tidigare utgjorde platsen för källan ett buskage och ett stort bestånd nässlor. Självt hade jag tillsyn till arbetet och följde det hela tiden. En liten skylt står vid källan och på skylten står texten:

”Sankt Elins källa från 1100-talet Offerkälla, Dopkälla, Kyrkokälla, Bykälla”

Före kristen tid var källan dels en vattentäkt men också en offerkälla. Innan vi fick några kyrkor, skedde det kristna dopet vid byn källa och då blev den gamla källan dopkälla. Den fick då namnet efter ett populärt helgon från bygden, Sankta Elin eller med en längre namnform Sankta Helena. Till hennes namn fogas ”från Götene och Skövde”, där hon verkade. I medeltida urkunder kan vi läsa om hennes levnadshistoria.

Sankta Elin skulle ha bott på Essgårde i Husaby socken. Hon blev tidigt änka och hade blott en dotter. Denna blev orsak till sin moders död. Dotterns man hatade Elin för hennes kristna tro, för hennes hjälpsamhet och omvårdnad om de fattiga och sjuka. Hon fick röna hugg och slag och håra elaka ord. Några tjänare till Elin ville ingripa. De dödade den grymme plågoanden. Elin fick skulden för mordet. Hon vallfärdade till Jerusalem för att mans kulle glömma bitterheten och hatet. Men intet hjälpte. På vägen till Götene kyrkas invigning blev Elin mördad. Hon blev senare förklarad som helgon av påven Alexander III år 1164. Götene och Skövde kyrkor fick namn efter Elin men också Medelplana kyrka. Kyrkokällan fick samma namn som kyrkan. Hennes minnesdag firades enligt kalendern den 31 juli.

Ett altare i Medelplana kyrkan är invigt till Sankta Elin. Det är nu återinsatt i kyrkan. Det är dekorerat med bl.a. kolonnetter på framsidans hörn. Altaret står nu bakom dopfontet i kyrkan och utgör sålunda ett dopaltare. Men Medelplana kyrka har även ett annat 1100-tals altare invigt till Sankta Apollonia och även hennes källa är bevarad. Den ligger vid Bestorps gamla biskopsgård. Det är naturligtvis ganska

märkligt, att en så liten socken som Medelplana har tre namngivna källor från den första kristna tiden. Den tredje kyrkokällan bär namnet Sanka Ragnhilds källa men vi nöjer oss denna gång med att bara nämna att den finns kvar.

Elinskällan nedanför Bossgården är lättillgänglig för turister, eftersom den ligger alldeles intill landsvägen. Där finns också ett rastställe för turister som åker på Kinnekulleleden.

Lillegården

Väster om landsvägen alldeles nedanför Eskilssons ligger i hörnet Lillegården med ett stort rött boningshus. Ladugården till denna gård var delvis nedfallen men restaurerats av AMS och en rastplats för turister har iordningställts. Meningen var också, att den gamla stallbyggnaden skulle bli raststuga för turister vid dålig väderlek. Efter den förre ägaren kallas Lillegården "Göthes". Till Lillegården hör ett gammalt stenhus som tidigare utgjort bränneri.

Bränneriet i byn

Huset är murat i kalksten och har tegeltak. Nu är huset ganska förfallet men takteglen ligger ännu kvar. Tidigare hade denna byggnad två våningar, omtalar gamla Medelplanabor. Den övre våningen av timmer eller bräder togs bort. Naturligtvis skedde bränning av brännvin före det statliga övertagandet.

Vid husbehovsbränning kunde man framställa mera än som gick åt till hushållet och en del såldes då till gästgivaregårdar och till utskänkingsplatser.

I Västerplana och Forshem hade man gästgivaregårdar med försäljning av brännvin till gäster och resande. Det omtalas också, att man hade små utskänkingslokaler på vissa platser. Vid Skedeslid i Medelplana var för en lucka i den gamla lagården och där försåldes brännvin framförallt till de många fororna eller skjutsarna, som gick från Mariestad till Lidköping eller också i omvänd riktning. I ett torp Brattelund vid Österäng hade man också utskänkning genom en liten lucka i huset.

Smens i Hissingsgården

Från Hissingsgården avsåndrades år 1904 ett eget hem mitt emot nuvarande Hissingsgården. Boningshuset uppfördes 1905 men flera byggnader är kvar från en gammal gård, som legat där förut, bl.a. en stor stenladugård och ett f.d. boningshus. Anton Emil Gustafsson född 1850 var smed och senare hans son Bror Axel född 1885. Av den gamla smedjan kvarstår en ruin av eldstaden med den gamla smedbälgen.

Flera smedjor har funnits i byn. Ett hus heter Smedjebacken i kyrkoböckerna 1900 och där bodde Anders Gustaf Gustafsson, född 1940. Eskilsson hade sin första verkstad som kopparslagare i en smedja i byn. På Hulegården hade man en smedja. Till Smens i Hissingsgården hör ett av de märkligaste husen från Medelplana by.

Gammalt boningshus från 1700-talet eller ännu äldre

Av de riktigt gamla gårdarna, då de var samlade i en grupp i byn vid Hissingsgårdsgata, återstår ett boningshus. Det har ännu några spår av stänkmålning i blått. Den vitrappade putsen i boningsrummen målades på så sätt att

man använde blå färg och stänkte den med en borste på de vita väggarna. Färgen blev småprickig och man ser hur målaren stänkt färgen med en visp eller borste.'

Utanför detta gamla boningshus ligger ännu kvar en gravsten med några initialer och årtal samt en sköld och inom denna ett stort O. Detta är en 1600-tals gravsten från Medelplana kyrka som ännu är hel och i behåll. Andra gravstenar från samma tid är sönderslagna i ganska många stycken, så att man inte kan sätta ihop dem.

Det gamla boningshuset har en gång varit bageri i rätt stor skala. Gustaf Persson, Anneberg berättade att han i sin ungdom vid 1900-talets början fick transportera stora lådor och korgar med bröd till Råbäcks hamn. Brödet såldes därefter bl.a. i Mariestad och andra orter. Det var fråga om fina kakor, för vanligt matbröd transporterade man inte så långt.

Rökeri

Ofta rökte man själv skinkor vid slakt. Men det fanns också sådana som hade rökeri i större skala, så att de kunde ta emot skinkor till röning för en hel by eller större område.

I stenhuset mitt emot Hissingsgården är ännu kvar anordningar till ett rökeri i större skala. Ett 20-tal träkrokar i rökeriet visar att man kunde hänga upp å många skinkor på en gång vid rökning. Enris hade man gott om på Kinnekulle och därför röktes säkert med enris. Men till rökning kunde också användas spån av al och alen växer på många sumpmarker på Kinnekulle

Sågarebacken

Platsen vid Sigge Brolins vid Hissingsgården heter i kyrkoböckerna Sågarebacken. Där bodde i ett långt rött trähus f.d. trädgårdmästare. Anders Gustaf Gustafsson, född 1864. Huset hade endast ett stort rum och en del av huset var uthus och vedbod. August Brolin, född 1845 köpte marken. Han byggde ett nytt boningshus 1907 och lagård. Det gamla boningshuset revs. Namnet Sågarebacken fick platsen därför att en vinddriven sågkvarn låg nedanför i backen.

Hissingsgården styckades till egna hem

Hissingsgården är den enda kvarsvarande stora manbyggnaden vid den gamla bygatan. Gatan kallades Radden, d.v.s. raden av hus eller bebyggelse men också Hissingsgårdens gata. Hissingsgården ägdes av fria bönder vid laga skiftet och husen byggdes då nya. Den stora manbyggnaden uppfördes av ett byggarlag med Gustaf Andersson som byggmästare. Gården byggdes 1850 och har kvar sitt gamla utseende.

Kullegården

Nedanför Hissingsgården avstyckades ett egna hem Kullegården och dess förste ägare Sven August Andersson född 1848 och hans hustru Greta, född 1851. Det inköptes 1915 av Johan Emil Carlsson, den nuvarande ägarens Gunborg Carlssons fader. På hennes mark ligger vid Sintraliden eller Kvarnliden grundmurarna från en holkakvarn. Dess utseende är känt genom Dardels målning.

Nygården

Denna gård avsöndrades från Hissingsgården 1903. Manbyggnaden uppfördes

samma år. Till gården hör fem hektar mark. Som förste ägare upptas Anders Johansson, född 1833. Vid slutningen eller kleven, där Nygården ligger, låg Medelplana Pingstvall eller som denna också kallades Grannabacken. Äldermannen höll bystämma på Grannabacken.

Den ganska egendomliga byklubban från 1700-talet är bevarad. Med denna klubba kontrollerade man "skihagen". Vid andra sidan vägen låg en sågkvarn. Marken kallas Kalvhagen och en källare är kvar efter platsen., där den vinddrivna sågkvarnen låg. Nedanför nuvarande Nygården låg två nu rivna hus. Glasmästaretorpet och "Fyrs" hus.

Hulltorp

Torpet ligger strax ovanför stenstugan Granhult. Anders Johan Hallberg, född 1842 och hans hustru Maja Stina Jansdotter, född 1839, byggde huset. Sonen Johan Fritz, född den 23 april 1880, var ungefär 10 år gammal, då familjen flyttade in i det nya huset som fick namnet Hulltorp.

Både Anders Hallberg och sonen Johan Fritz var stenhuggare i Såtabrottet. Solskensbrottet som ligger ett stycke nedanför deras hem Hulltorp. På Hulegårdens mark fanns ett torp med namnet Hulltorp och sannolikt har detta namn övertagits.

Granhult

Längts ned vid Medelplana by ligger ett stenhus från 1800-talets början. I detta bodde kyrkväktaren Kvicksson. Det skiljer sig från de andra boningshusen i byn genom att det är byggt av kalksten. Det utgör nu det äldsta huset i Radden och Medelplana Tå.

Skomakaregården eller Marielund

När Hissingsgården delades till egna hem eller torp, såldes först Nygården och sedan Hagaberg. Där blev då liksom ett kilformat jordstycke mellan dessa egna hem. Skomakare Elmer Anderssons fader, August som också var skomakare, fick reda på att det fanns en lagom stor tomt att köpa avstyckad från Hissingsgården. August Andersson bodde i Kestad men trivdes inte där utan ville flytta till någon annan plats. I Medelplana by byggde han då det nuvarande huset med tillhörande uthus. Skomakare Andersson hade mycket arbete och trivdes bra på den nya platsen. Jorden, som tillhör Skomakaregården är så stor, att den räcker att föda en ko.

Hagaberg

Friköptes från Hissingsgården 1903 och boningshuset uppfördes året därpå. Det byggdes av Johan Gustaf Eriksson, född 1853. Han hade kvarnen i Västerplana och flyttade till Hagaberg, som han själv byggde. Gården är fortfarande i släkten.

Lindsberg

Detta egna hem avsöndrades från Hissingsgården 1904 och boningshuset uppfördes året därpå 1905. Förste ägaren var Johan Alfred Wester född 1871. Över dörren till ekonomibyggnaden är uthugget ett vackert dörröverstycke med årtalet 1908.

Fridhem och Anneberg

Mitt utanför Lindsberg ligger Fridhem, som också är avstyckat från Hissingsgården. Dess förste ägare var Johannes Svensson, född 1844. Rakt nedanför Fridhem ligger

sista avstyckade egnahemmet från Hissingsgården. Dess namn är Anneberg, först skrivs det Annelund men ändras sedan. Dess förste ägare var Johannes Persson född 1844, hans son Gustaf, född 1879 var med och högg en del sten till Medelplana kyrka bl.a. trappan till tornet.

Medelplana Pingstvall eller Grannabacke

Äldre medelplanabor har ofta talat om Pingstvallen eller Grannabacken i Medelplana. En som känner ganska väl till den är Gunnar Andersson. Bode hans farfar och morfar hade varit med på tillställningarna på Medelplana Pingstvall. Byborna hade lekar och dans där det bjöds på olika slags traktering. Men som alltid på gamla festplatser flödade brännvinet.

En detalj där berättar Gunnar Andersson. En person som fått för mycket av starka drycker vinglade omkring på Pingstvallen. Far sade då till honom: "Jaså du har fått on av svinasjukan." Men tillägger sagesmannen, far fick skynda sig undan för den onyktre personen drog upp en kniv. Han höll på att få en kniv i sig för den onyktre personen var lättretad.

Pingstvallen eller Grannabacken låg vid klevakanten ovanför och delvis nedanför där Nygården nu är belägen. På en tavla av von Dardel ser man tydligt platsen. Enligt von Dardels tavla är det fråga om en stor folkfest med mycket folk. Några är klädda i soldatuniformer och man ser ett salustånd där man säljer någon slags godis. Kring midsommarstången trådes dansen och man hade en egen spelman i byn förr. Han hette Spel-Erik. Vid sekelskiftet 1900 började sammankomsterna vid Medelplana Pingstvall upphöra, uppger Gustaf Andersson. Men i Västerplana hade man kvar festerna på sin Pingstvall ännu längre.

Husen vid Medelplana Tå och vägen från kyrkan till Kinnekullekanten

I hörnet låg gamla småskolan, som sedan blev församlingshus och därefter bostad för kyrkovaktmästaren. I skolan hade man särskild slöjdsal och Medelplana gamla slöjdskola var mycket omtalad och berömd. I uthuset till vaktmästarbostaden var en gång ett väntrum för dem som skulle åka med bussen.

Det första huset efter det gamla skolhuset var Medelplana fattigstuga. Det byggdes omkring 1870 och stod kvar till 1850, då byggnaden såldes till rivning. Vid vägkanten ser man ännu grundstenarna till den gamla fattigstugan.

I ett gammalt trähus med gavel mot vägen bodde Stöta-Maria eller Maria Johansson. Hennes fader hade varit kyrkstöd eller kyrkvaktmästare i Medelplana och Västerplana. Stöta-Maria var allmänt anlitad till olika slags arbeten i kyrkbyn. Hon hjälpte till där det behövdes och skötte också gravar på kyrkogården för sådana, som bad därom. Platsen för hennes stuga syns ännu i vägkanten intill den stora gropen eller bäcken som kommer från Bossgårdens mark. Hennes hus låg nere i vägkanten och en kyrkovaktmästare som bodde benämnes i kyrkoboken Olov i Diket.

Vägkanten där huset och fattigstugan låg utgjorde Medelplana Tå. I hörnet vid vägen mot Bestorp låg ett hus, där en slöjdlärare Stenholm bodde. Ännu sys rester kvar av spiselmuren och några fruktträd och syrenbuskar står ännu kvar. Platsen kallas nu Stenholms lycka. Mitt emot torpet under Medelplana prästgård, Glassbacka. Torpet har många olika namn. Det heter också Sylingstorpet eller Perstorpet.

Slätteplan, Grannebacken och Pingstvall vid Alehagen

Vid vägen till Medelplana kyrka mot Kinnekullekanten och Österplana låg en rad små hus ganska nära vägkanten vid södra sidan om vägen. Den gamla benämningen på denna bygväg var dels Fägata med Medelplana Tå vid vägens södra sida. Några hus låg så lågt i väggropen, att det också kallades Diket.

Det står sålunda i kyrkoböckerna t.ex. Olof i Diket eller Maria i Diket. Tomterna gjorde skäl för namnet Diket, ty vår och höst kunde vattnet tränga upp på själva stuggolvet, så att man fick lägga dit några extra bräder i stugan.

I detta sammanhang vill vi särskilt omnämna, att man hade sin särskilda dans- och lekplats och samlingsplats vid detta område, som i sin helhet benämns Alehagen. Samlingsplatsen motsvarar Medelplana Pingstvall vid Hissingsgårds gata eller Radden. Vid Slätteplan lektes och dansades och där roade man sig. Man talade ofta om jordbana, en dansbana direkt på marken men på Slätteplan kunde man delvis dansa direkt på rödstensberget som går i dagen intill Alehagen.

Åkern bakom Slätteplan och Alehagen heter Oxhagen, där släppte man ut oxarna på bete men den goda jorden användes till åker och odling av brödsäd. Man ser vid Oxbacken hur man med gamla redskap planat ut marken och här kan man sålunda finna det som på arkeologiskt språk kallas "fossila åkrar och odlingar"